

SITUĀCIJAS IZPĒTES APKOPOJUMS par jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanos Rīgas vispārizglītojošajās skolās

Saturs

SITUĀCIJAS IZPĒTES METODIKA.....	2
SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS	3
IZPĒTES REZULTĀTI	6
Labās prakses piemēri Rīgas skolās jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanai	12
SECINĀJUMI PAR JAUNIEBRAUCĒJU UN REEMIGRANTU BĒRNU IEKĻAUŠANOS RĪGAS SKOLĀS	13
REKOMENDĀCIJAS UN ATBALSTA IESPĒJAS JAUNIEBRAUCĒJU UN REEMIGRANTU BĒRNU IEKĻAUŠANAI RĪGAS SKOLĀS	15
Valsts un pašvaldību institūcijām:.....	15
Skolām un skolotājiem:	16
Kur iespējams atrast atbalstu?	17
Pielikums nr.1 Elektroniskā anketa Rīgas skolām.....	20
Pielikums nr.2 Situācijas izpētē – intervijās un fokusgrupu diskusijās iesaistīto dalībšanu saraksts:..	21

SITUĀCIJAS IZPĒTES METODIKA

Izpētes mērķis ir noskaidrot jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanos Rīgas skolās un sniegt rekomendācijas situācijas izvērtēšanai un uzlabošanai.

Situācijas izpēte par jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanos Rīgas skolās tika uzsākta 2014.gada februārī. Tika iegūti kvantitatīvi un kvalitatīvi dati: skolotāju, skolas administrācijas, vecāku un ekspertu un organizāciju, kas darbojas ar iebraucējiem viedokļi, pieredze, statistiskie rādītāji un interneta resursu analīze.

Dati un rezultāti tika apkopoti 2014.gada aprīlī - maijā.

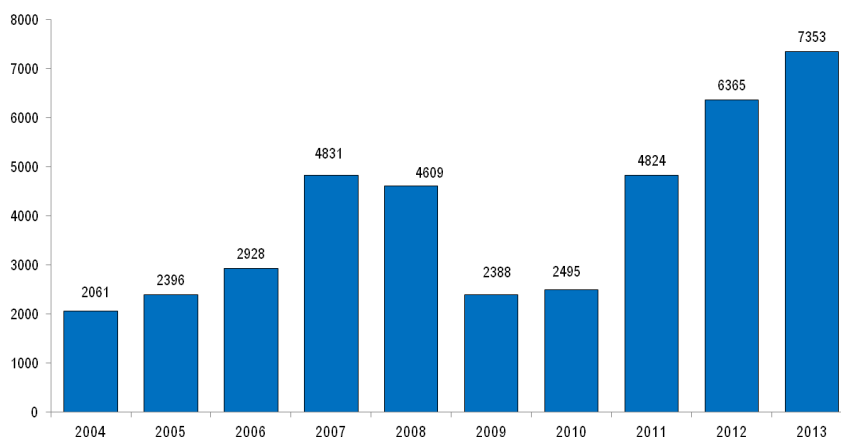
Situācijas izpētei Rīgas skolās tika izmantotas šādas metodes:

- Aptaujas anketa - sagatavota www.visidati.lv un nosūtīta 118 Rīgas vispārizglītojošajām skolām par jauniebraucējiem skolās un nepieciešamo atbalstu. Saņemtas 94 anketas (anketu paraugs pielikumā nr.1).
- Intervijas - sarunas 8 Rīgas skolās. Piedalījās skolas administrācija, skolotāji, latviešu valodas skolotāji, klases audzinātāji, atbalsta personāls atkarībā no tā, kas darbojas ar jauniebraucēju bērniem gan no skolām ar krievu, gan latviešu mācību valodu, gan privātās vidusskolas. Sarunās piedalījās 2-10 skolotāji. 1-2 stundas gara saruna par jauniebraucēju skaitu, iebraukšanas iemesliem, mācību un psiholoģiskajām grūtībām skolā, kas ir skolas iespējas uz šo brīdi un kādi ir nepieciešamie resursi.
- Fokusgrupu diskusija Rīgas skolu pārstāvjiem (13 dalībniekiem), kas ikdienā strādā ar jauniebraucējiem savās skolās, par labās prakses piemēriem darbā, grūtībām, nepieciešamajiem risinājumiem un atbalstu.
- Sarunas ar vecākiem, kas iebraukuši Latvijā pēdējo gadu laikā un kuru bērni šobrīd mācās vai ir mācījušies skolā. Sarunā klātienē un telefona sarunās piedalījās kopumā 7 vecāki, kas pārcēlušies uz dzīvi Latvijā.
- Izglītības attīstības centra pieredze un resursi integrācijas jautājumos
- Dokumentu un interneta resursu izpēte.

Izpētes rezultāti apkopoti šajā ziņojumā.

SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

Saskaņā ar Pilsonības un migrāciju lietu pārvaldes datiem¹ uz 01.01.2014. Latvijā dzīvoja aptuveni 1 823 tūkstoši (83,7%) Latvijas pilsoņu, 283 tūkstoši (13%) Latvijas nepilsoņu un 72 tūkstoši (3,3%) personu, kas šeit uzturas ar pastāvīgām vai termiņuzturēšanās atļaujām jeb ir ārzemnieki. Tas norāda, ka procentuāli Latvijā joprojām ir maz jauniebraucēju un neliels iebraucēju bērnu skaits skolās. Tomēr migrācijas tendences pasaulē un Eiropā, kā arī Latvijas valsts politika un likumdošana ir atvērta migrācijas procesiem īpaši pēdējos gados un, kā rāda statistika, kopš 2011.gada jauniebraucēju skaits Latvijā katru gadu turpina pieaugt (attēls nr.1). Salīdzinot pēdējo trīs gadu datus, redzams, ka tas pieaudzis gandrīz 3 reizes.

Attēls nr 1. Izsniegto pirmreizējo termiņuzturēšanās atļauju skaits 2004.-2013.gadā. Pēc PMLP datiem.

2013. gadā pirmreizējās termiņuzturēšanās atļaujas izsniegtas 7353 personām no 100 dažādām valstīm (1242 personas no tām ir no Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomiskās zonas valstīm)².

Latvijas iedzīvotāju – ārvalstnieku sadalījums pēc valstiskās piederības³:

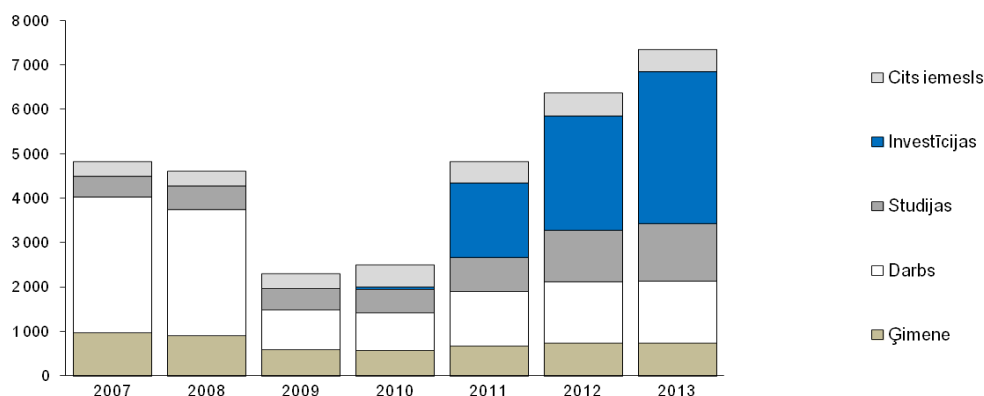
Nr.p.k.	Valsts	Latvijā dzīvojošo ārvalstu pilsoņu skaits
1.	Krievija	48873
2.	Ukraina	3988
3.	Baltkrievija	2496
4.	Uzbekistāna	863
5.	Kazahstāna	620
6.	ASV	556
7.	Ķīna	548
8.	Azerbaidžāna	366
9.	Izraēla	353
10.	Gruzija	301

¹ <http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/uzturesanas-atlaujas.html> un pēc PMLP darbinieces Ritas Teteres sniegtās statistiskās informācijas Konsultatīvās padomes trešo valstu pilsoņu integrācijai sēdē 20.02.2014.

² <http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/01072013/S%20TUA%20pirm.%202013.gads.pdf>

³ http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/01072013/01.01.2014/ISVP_Latvija_pec_VPD.pdf

Populārākie iemesli, kuru dēļ, iebrucēji uzturas mūsu valstī pēc PMLP datiem ir: ģimenes apvienošana, studijas vai darbs un investīcijas⁴.

Visvairāk jauniebrucēju apmetas uz dzīvi Rīgas reģionā (56%) un Pierīgas reģionā (18,7%), citos reģionos imigrantu skaits ir neliels – Vidzemes reģions (3,9%), Kurzemes reģionā (7%), Zemgales reģionā (6,6%) un Latgales reģionā (7,8%)⁵.

Pēc LR Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) sniegtajiem datiem⁶ **2010./2011.mācību gadā** Rīgas vispārējās izglītības mācību iestādēs mācījās 145 trešo valstu valstspiederīgie skolēni, savukārt Latvijas vispārējās izglītības iestādēs mācījās 190 trešo valstu valstspiederīgie skolēni.

2012./2013.mācību gadā Rīgas vispārējās izglītības iestādēs mācījās 314 ārzemju skolēni, tajā skaitā 199 skolēni ir trešo valstu valstspiederīgie⁷. No visiem ārzemju skolēniem 186 skolēni mācījās pamatskolas posmā (1.- 6.klase). **Rīgas skolās 2012./2013.mācību gadā** mācījās ārzemju bērni no Albānijas (1), ASV (5), Azerbaidžānas (5), Baltkrievijas (19), Bulgārijas(1), Dānijas (2), Francijas (7), Gruzijas (3), Igaunijas (3), Islandes (1), Itālijas (4), Izraēlas (5), Īrijas (2), Kazahstānas (2), Korejas (8), Krievijas (73), Ķīnas (1), Lielbritānijas (35), Lietuvas (14), Nīderlandes (2), Norvēģijas (10), Polijas (6), Somijas (3), Spānijas (2), Taizemes (6), Ukrainas (11), Uzbekistānas (4), Vācijas (16), Venecuēlas (1), Zviedrijas (10) un citām ārvalstīm (41).

2013./2014.mācību gadā Rīgas vispārējās izglītības iestādēs mācījās 259 ārzemju skolēni, tajā skaitā 168 skolēni ir trešo valstu valstspiederīgie⁸. **Rīgas skolās 2013./2014.mācību gadā** mācījās ārzemju bērni no Afganistānas (2), ASV (2), Austrijas (1), Azerbaidžānas (4), Baltkrievijas (15), Beļģijas (1), Bulgārijas (1), Gruzijas (5), Igaunijas (5), Īrijas (2), Itālijas (2), Izraēlas (5), Kazahstānas (4), Kirgizstānas (1), Korejas (1), Kostarikas (1), Krievijas (93), Ķīnas (3), Lielbritānijas (37), Lietuvas (11), Moldovas (3), Norvēģijas (1), Polijas (8), Portugāles (1), Spānijas (4), Taizemes (4), Ukrainas (13), Urugvajes (7), Uzbekistānas (1), Vācijas (12), Venecuēlas (4) un citām ārvalstīm (5).

Intervijās ar skolu pārstāvjiem 2014.gada februārī – martā noskaidrojām, ka iebrucēju skaits skolās ir mainīgs un 2013./2014.mācību gadā vairākās skolās tas ir būtiski pieaudzis (piemēram, no 7 skolēniem skolā 2012./2013.māc.gadā līdz 28 skolēniem 2013./2014.māc. gadā), kā arī

⁴ pēc PMLP darbinieces Ritas Teteres sniegtās statistiskās informācijas Konsultatīvās padomes trešo valstu pilsoņu integrācijai sēdē 20.02.2014.

⁵ <http://www.csb.gov.lv/notikumi/starptautiska-ilgtermina-emigracija-samazinas-pieaug-imigracija-36507.html>

⁶ IZM vēstule: 22.09.2011.NR 1-15/5055

⁷ IZM vēstule: 03.03.2014. Nr. 01-15/1060

⁸ Dati no Valsts izglītības informācijas sistēmas

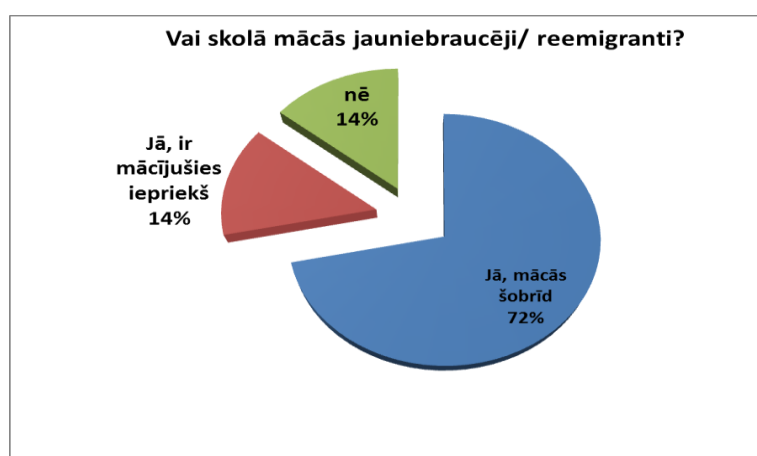
mācību gada laikā jauniebraucēju bērni arvien uzsākt mācības Rīgas skolās, tāpat arī aiziet no skolas.

Saskaņā ar 2013.gada 20.augusta Ministru Kabineta noteikumiem Nr. 594 par valsts statistikas pārskatu veidlapu paraugiem izglītības jomā, vispārējās izglītības iestādes datus par skolēniem katru gadu līdz 27.septembrim ievada Valsts izglītības informācijas sistēmā, tajā skaitā par ārzemju izglītojamo skaitu un to sadalījumu pa valstīm. Jāatzīst, ka esošie dati par ārzemju skolēnu skaitu Rīgas skolās nav pilnīgi un no dažādiem avotiem pieejama informācija ir atšķirīga. Svarīgi pievērst uzmanību skolu iesniegtajiem datiem, lai precīza informācija par ārzemju skolēniem būtu atspoguļota pārskatos par izglītojamajiem.

Rīgas skolās mācās arī apmaiņas valstu skolēni - ārzemnieki, viņi skolās mācās ½ vai 1 mācību gadu, diplomātiskā korpusa pārstāvniecību darbinieku ģimenes locekļi, kas skolā mācās vienu vai vairākus gadus, kā arī bēgļu un patvēruma meklētāju bērni, kuru uzturēšanās skolā Latvijā dažkārt ir pavisam īslaicīga.

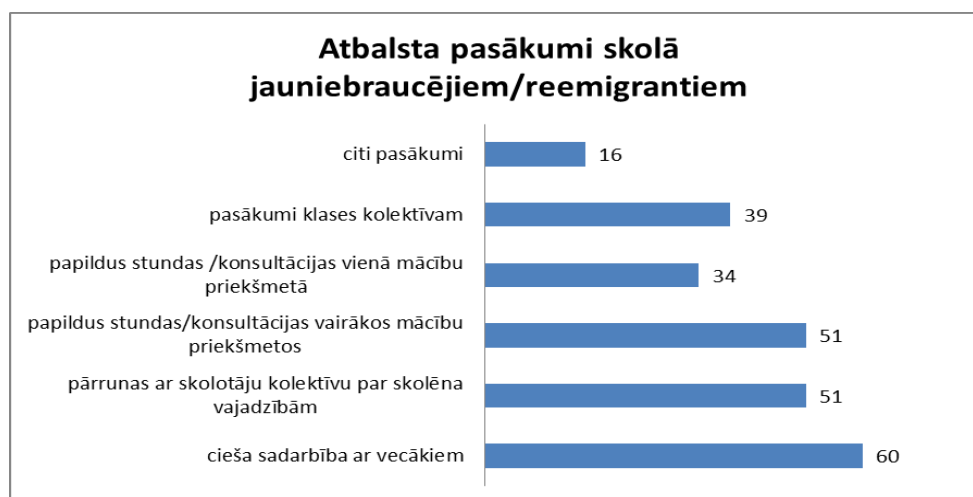
IZPĒTES REZULTĀTI

Lai noskaidrotu jauniebraucēju un reemigrantu situāciju Rīgas skolās, tika veikta elektroniskā anketēšana, anketas tika nosūtītas visām 118 Rīgas skolām, aizpildītas anketas tika saņemtas no 94 skolām. Tajās 86% skolu norāda, ka skolā šobrīd mācās (72% skolu) vai ir mācījušies (14% skolu) bērni, kas ieradušies Latvijā no citām valstīm, vai atgriezušies skolā pēc mācībām citās valstīs. 14% Rīgas skolu anketās sniedz atbildi, ka skolā nav mācījušies un šobrīd nemācās jauniebraucēju vai reemigrantu bērni (attēls nr.2). Šie dati parāda, ka skolas sastopas ar jauniebraucējiem un reemigrantiem. Šo bērnu vajadzības un problēmas Rīgas skolām nebūt nav svešas un skolām ir pieredze darbā ar šiem bērniem, taču katrai skolai tā ir atšķirīga un epizodiska. Kamēr skolās iebraucēju un reemigrantu bērnu skaits ir neliels, skolas ar to tiek galā bez papildu resursu piesaistes.

Attēls nr.2.

Skolas anketās min, ka galvenie atbalsta pasākumi jauniebraucēju un reemigrantu jautājumu risināšanai (attēls nr.3) ir: pirmkārt, skolu aktīvā sadarbība ar vecākiem (minēts 60 anketās), pārrunas ar skolotāju kolektīvu par bērnu vajadzībām un papildu stundu/konsultāciju nodrošināšana vienā vai vairākos mācību priekšmetos (minēts 51 anketā), klases kolektīva saliedēšanas pasākumu organizēšana (minēts 39 anketās), kā arī citi pasākumi, piemēram, individuālo mācību plānu izveide, atbalsta personāla piesaiste, ārpusstundu pasākumus par izglītību un valsti nodrošināšana utml.

Attēls nr.3

Darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem Rīgas skolās visbiežāk ir iesaistīti dažādu mācību priekšmetu skolotāji (minēts 62 anketās), t.sk. latviešu valodas skolotāji, skolas atbalsta personāls (minēts 50 anketās) klases audzinātāji (minēts 41 anketā), administrācijas pārstāvji (minēts 34 anketās), dažās anketās minēti vecāki un klasesbiedri. Kas parāda to, ka skolā vislielākā darba daļa ar jauniebraucēju un reemigrantu bērniem gulstas tieši uz dažādu mācību priekšmetu skolotāju pleciem, palielina to darba slodzi.

Ja raugāmies uz jauniebraucēju un reemigrantu bērnu jautājumu **nākotnē**, tad ne Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes speciālistiem, ne sociologiem, ne arī Rīgas skolu skolotājiem nav šaubu, ka šādu bērnu skaits skolās turpmākajos gados turpinās pieaugt un skolām ar jauniebraucēju jautājumiem būs jānodarbojas arvien biežāk un vairāk. Optimismu vieš tas, ka **61,5 % aptaujāto Rīgas skolu** anketā atbild, ka **labprāt uzņemtu jauniebraucēju vai reemigrantu bērnus**, tikai 1% ir atbildējis „nē”. Pārējie norāda, ka jautājums nav viennozīmīgs, minot, ka jautājums jāskata kontekstā ar finansējuma jautājumu, ka vispirms jānovērtē vecāku vēlme sadarboties ar skolu, ka skolai būtu grūtības nodrošināt individuālo pieeju lielā skolēnu skaita klasē dēļ, ka uzņemtu šādus bērnus tikai ierobežotā daudzumā, nepārsniedzot 2-3 skolēnus klasē u.c. Tas rāda, ka aptuveni trešā daļa skolu saskata grūtības darbā ar jauniebraucēju un reemigrantu bērniem, novērtē iespējamos riskus, kas, iespējams, saistīts ar negatīvu iepriekšējo pieredzi, attieksmi vai atbalsta trūkumu, arī nepilnībām sistēmā un darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem.

Skolu darbinieki un administrācija intervijās atzīst, ka jauniebraucēju vecāki pārsvarā min – viņi vēlas palikt Latvijā, šeit dzīvot, iemācīties latviešu valodu, arī iegūt Latvijas Republikas pilsonību, taču skolās nereti trūkst informācijas par ģimenes un bērnu ierašanās cēloņiem un mērķiem, kā arī vai bērni turpinās mācības skolā ilgāku vai tikai īsu brīdi. Par ko ne vienmēr ir pārliecināti paši vecāki, jo nejutās stabili, atsevišķos gadījumos skolotāji nav tikuši informēti par palikšanas ilgumu.

Skolu administratori min, ka jauniebraucēji un reemigranti Rīgas skolās, **saskaņā ar noteikumiem, pamatā tiek uzņemti vecumam atbilstošā klasē**⁹, kas, kā norāda skolotāji un vecāki, ir svarīgi gan skolēnam (klasē ir viņa vienaudži), gan vecākiem (cik gadus bērns mācās skolā). Tomēr skolotāji saskata grūtības bērnu diagnostikā, un bērnu zināšanu un prasmju līmeņa atbilstību noteiktai klasei. Sarunā ar vecākiem tiek atzīmēts, ka pārsvarā no administrācijas puses bērns tiek labprāt uzņemts skolā. Vecāki norāda, ka bērna uzņemšana skolā ir lielā mērā atkarīga no direktora/administratora personības (viņš ir atvērts uz sadarbību ar jauniebraucējiem, reemigrantiem, vai nevēlas risināt skolā ar viņiem saistītās problēmas). Lielu nozīmi bērna uzņemšanai un veiksmīgām mācībām skolā spēlē skolotāja (visbiežāk angļu, latviešu valodas vai klases audzinātāja) vēlme vai nevēlēšanās sniegt brīvprātīgu atbalstu.

Jauniebraucēju un reemigrantu **bērni uzsāk mācības skolā ar atšķirīgu iepriekšējo mācību pieredzi: zināšanām, sasniegumiem un prasmēm**. Reizēm, nonākot Rīgas skolās, ieobraucēji ir bērni, ar kuriem skolas lepojas olimpiādēs, viņi var palīdzēt pārējiem klasesbiedriem vienā vai vairākos mācību priekšmetos, dažkārt viņu zināšanas neatbilst Latvijas izglītības sistēmas attiecīgajā klasē noteiktajām zināšanām vienā vai vairākos mācību priekšmetos. Pēc skolotāju teiktā no sarunām un intervijām varam secināt, ka skolu pieredze saistībā ar jauniebraucējiem pētītajās skolās ir pārsvarā pozitīva, tomēr skolotāji atzīst, ka vairāku šādu bērnu klātesamība vienā klasē varētu radīt lielas grūtības ikdienas mācību procesā.

⁹ kā paredz Ministru kabineta noteikumos Nr.149 par kārtību, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības iestādēs un atskaitīti no tām, un obligātajām prasībām pārcelšanai uz nākamo klasi. Rīgā 2012.gada 28.februārī (prot. Nr.11 12.§)

Vecāki saskata atšķirības Latvijas un viņu iepriekšējās mītnes zemes izglītības sistēmā: Latvijas skolās daudz vairāk tiek akcentēti mūzikas, vizuālās mākslas un mājturības mācību priekšmeti, skolās ir sociālās zinības, daudz pārbaudes darbu un kontroldarbu, skolas ir vairāk orientētas uz zināšanām nevis dzīves prasmēm. Lielā mērā **vecāku sadarbību ar skolu Latvijā nosaka viņu pieredze** sadarbībā ar skolu iepriekšējās mītnes zemē, kā arī viņu pašu personiskā mācību pieredze pirms daudziem gadiem skolā.

Jauniebraucējiem un reemigrantiem bērniem **nav latviešu valodas zināšanu vai tās ir nepietiekamas**, lai veiksmīgi mācībām skolā vecumam atbilstošā klasē kā latviešu, tā krievu mācībvalodu skolās. Tas ir viens no galvenajiem izaicinājums darbā ar jauniebraucēju un reemigrantu bērniem. Skolas, kas piedalījās situācijas izpētē, risina to ar intensīvu valodas apguvi pirmo mēnešu, pusgada un gada laikā, papildu resursu piesaisti (skolotāji, nauda). Jauniebraucējiem no skolas puses tiek nodrošinātas latviešu valodas nodarbības vairākas reizes nedēļā vai katru dienu, atsevišķās skolās ar reemigrantiem latviešu valodu attīstīšanai papildus strādā logopēds vai latviešu valodas skolotājs. Veiksmīgi šīs grūtības iespējams risināt, ja vecāki ir vērsti uz sadarbību un aktīvu atbalstu bērnam valodas apguvē (meklē pulciņus, skolotājus, draugus latviešus, paši mācās valodu kursus, skatās filmas utml.) un ja ir pieejams papildusskolas un/vai vecāku finansējums. Pārsvarā jauniebraucēju bērni un vecāki **ir ļoti motivēti mācīties latviešu valodu**, meklē iespējas mācīties paši un lūdz skolai papildu informāciju par valodas apguves iespējām ārpus skolas un sadzīvē (nometnes, treniņi, pulciņi, pasākumi, draugi, latviešu ģimenes utml.), līdz ar to pamata līmenī valodu arī ātri apgūst. Pieaugušajiem latviešu valodas kursu piedāvājums Rīgas pilsētā ir pieejams: ir dažādas iespējas latviešu valodu apgūt par maksu vai bez maksas (piemēram, Rīgas domes piedāvātie latviešu valodas kursi pieaugušajiem; projektos, kas ieguvuši Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo fonda finansiālu atbalstu, taču šie projekti nav regulāri). Savukārt **bērniem papildus kursu piedāvājuma gandrīz nav**, valsts atbalstu latviešu valodas apguvei saņem tikai jauniebraucēji repatrianti un viņu ģimenes locekļi. Līdz ar to latviešu valodas mācības bērniem pilnībā jānodrošina skolai un vecākiem. Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo fonda ietvaros tiek finansētas nometnes un pasākumi bērniem, kas īslaicīgi piedāvā mācīties vai piedalīties pasākumos, kuri notiek latviešu valodā. Daži vecāki norāda, ka ja viņiem būtu lielākas finanšu iespējas, bērns varētu sekmīgāk mācīties skolā, jo būtu labāk un intensīvāk apguvis latviešu valodu. Interesanti, ka krievu valodā runājošie ieobraucēju vecāki atzīst, ka bērniem ikdienā pietrūkst valodas vides, kurā apgūt latviešu valodu. Kā arī to, ka bērni Latvijā no mazotnes tiek iemācīti sadalīties latviešos un krievos un savstarpēji nekomunicē, kas ieobraucējiem šķiet dīvaini.

Pēc Rīgas domes sniegtās informācijas, Rīgā 2013./2014. mācību gadā, pamatojoties uz Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta 2013.gada 26.septembra iekšējiem noteikumiem Nr.22 „Valsts budžeta mērķdotācijas un pašvaldības finansējuma pedagoģisko darbinieku darba samaksas aprēķināšanas un sadales kārtība Rīgas pilsētas pašvaldības un privātajām skolām” un izglītības iestāžu vadītāju iesniegumiem, 20 skolām tika piešķirts papildu finansējumu no pašvaldības budžeta līdzekļiem pedagogu darba samaksai, nosakot samaksu papildu latviešu valodas mācību stundu mācīšanai bērniem jauniebraucējiem un reemigrantiem. Kopumā šo atbalstu 2013./2014. mācību gadā saņēma 65 skolēni. Ņemot vērā izglītības iestāžu vadītāju iesniegumus, var secināt, ka pārsvarā Rīgas pilsētas pašvaldības atbalsts papildu latviešu valodas stundu finansēšanai 2013./2014.mācību gadā tika prasīts no skolām ar krievu mācību valodu. Tas saistāms ar ieobraucēju pārsvaru tieši no Krievijas un citām krieviski runājošām valstīm. Skolās ar latviešu mācību valodu, kuras saņēma atbalstu papildu latviešu valodas nodarbībām, šajā mācību gadā mācās skolēni no Krievijas, Lielbritānijas, Spānijas, Vācijas, Austrijas, Itālijas, Beļģijas, Šveices, kas 1-2 ieobraucēji skolā.

Rīgas skolu latviešu valodas skolotāji bieži norāda, ka viņi nav gatavi darbam ar jauniebraucēju bērniem: viņu ikdienas darbs, mācot latviešu valodu ikdienā krasi atšķiras no jauniebraucēju vajadzībām apgūt valodu:

- „nulles līmeņa” – alfabēts, burti/skaņas, rakstība u.c.

- intensīvi un īsā laikā,

- vienlaikus sniedzot pamatzināšanas par Latviju, latviešiem, sadzīvi, dabu u.c. lietām, kas jauniebraucējiem ir svešas, vieglā valodā,

- vienlaikus nepieciešams papildu atbalsts dažādu mācību priekšmetu apgūvē, lai veiktu mājas uzdevumus un darbus stundā arī citos mācību priekšmetos, kas skolā notiek latviski vai bilingvāli, latviešu skolotājs, kas ikdienā strādā ar 7. – 9. klašu skolēniem neizmanto tāda veida materiālus un zināšanas.

Skolotāji norāda, ka viņiem **pietrūkst gan metodikas, gan skolā pieejamu materiālu darbam** ar jauniebraucējiem atbilstoši dažādiem vecumposmiem, kā arī **pietrūkst informācijas par esošajiem materiāliem, kas orientēti uz valodas mācīšanu** jauniebraucējiem, gan prasmju apvienot visas jauniebraucēja vajadzības valodas un vides apgūvē.

Daļa vecāku atzīst, ka Rīgas skolās latviešu valoda tiek mācīta labā līmenī un skolotāji ir profesionāli, ir vecāki ar pretēju viedokli.

Vecāki un skolotāji saprot, ka bērnu latviešu valodas apguvi ļoti veicina pulciņu apmeklēšana, tomēr ne vienmēr ir informācija, kur tos meklēt, pie tam, lai tajos būtu latviešu bērni.

Intervijās skolas administrācija un skolotāji norāda, ka skolas darbu apgrūtina tas, ka jauniebraucēju **bērni nereti uzsāk mācības skolā mācību gada vidū**. Grūtības tas sagādā tieši izlaiduma klašu audzēkņiem. Tas var būt iemesls, kāpēc bērns skolā netiek uzņemts. Reizēm iebraucēji skolā mācās neilgu laiku un atkal izceļo. Šīs organizatoriskās lietas traucē plānot skolotāju noslodzi, laiku, samaksu, kā arī grauj motivāciju palīdzēt, iedziļināties, iemācīt. Skolas norāda, ka bez problēmām mācības skolā uzsāk jauniebraucēju bērni, kas pirms skolas vismaz gadu apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādes vai apmācību. Vecāki secina, ka jo mazāki bērni pārceļas uz dzīvi citā valstī, jo vieglāk viņiem ir iekļauties skolā. Daži vecāki ir sastapušies ar skolas administrācijas nevēlēšanos uzņemt bērnus, kas nāk no citas valsts un kas nemāk latviešu valodu (gan skolās ar latviešu gan krievu mācību valodu).

Skolotāji vislielākās **grūtības darbā** ar jauniebraucējiem un reemigrantiem saskata darbā ar **bērniem**, kas skolā iestājas 9. vai 12. klasē **saistībā ar eksāmeniem, kā arī** sagatavošanu **valsts pārbaudes darbiem** 3.un 6.klasē. Skolēniem nav iespējas nekārot obligātos eksāmenus (piem., latviešu valodā un skolas noteikto eksāmenu), taču sagatavot skolēnu šim eksāmenam ir praktiski neiespējami viena vai nepilna mācību gada laikā. Skolai **nav pamata atbrīvot skolēnus no eksāmeniem**, atbrīvojumi vai atbalsts eksāmenos ir slimojošiem, diplomātiskā korpusa, vai bērniem ar speciālām vajadzībām utml.

Jauniebraucējiem **vecākiem un bērniem ir nepietiekama izpratne par dzīvi Latvijā** (sadzīvi, izglītības sistēmu un prasībām, kultūru, vēsturi, tradīcijām, valsts uzbūvi, nodarbinātību, iedzīvotājiem, cilvēku dabu un īpašībām utml.), kas viņiem ir svarīgas, lai Latvijā integrētos. Jauniebraucēju izpratne un informācija par Latviju, ko viņi ieguvuši savā izcelsmes valstī par Latviju, nereti nesakrīt ar reālo. Iebraucēji saskaras ar to, ka viņi nezina, kur un kam jautāt vai meklēt sev interesējošo informāciju. Informācija oficiālajās valsts iestāžu mājas lapās svešvalodās ir nepilnīga, tā nav orientēta un jauniebraucēju mērķauditoriju. Pēdējā gada laikā grūtības ar informācijas pieejamību daļēji risina Nacionālais integrācijas centrs (konsultācijas un informatīva mājas lapa), taču centra mērķauditorija tikai ir trešo valstu valstspiederīgie. Tāpat informācija iebraucējiem Latvijā jau gadu ir apkopota, piemēram, mājas lapas vietnē www.dzivotlatvija.lv. Būtu svarīgi, ka šī informācija nonāktu līdz skolām, kas darbojas ar jauniebraucējiem un viņu vecākiem.

Vecāki norāda arī to, ka viņiem ir gūti pieejama informācija par izglītību, viņi to vēlētos saņemt vieglā, saprotamā formā (piemēram, kā izvēlēties vispiemērotāko skolu saviem bērniem un kas jāņem vērā, lai mācītos Latvijas izglītības iestādēs). Dažiem vecākiem ir augstas prasības pret izglītības līmeni, viņi ir motivēti izvēlēties ļoti labas Rīgas skolas, tālab tās maina, daļa vecāku vāji pārvalda informāciju par izglītības iespējām un atzīst, ka trūkst informācijas par izglītību, ierodoties valstī. Viņi nav informēti par iespējām izvēlēties mikrorajona skolu vai arī mācīties tālmācībā.

Sarunās ar vecākiem izskan, ka viņi **novērtē skolas personālu un skolotāju ieinteresētību, palīdzību**, kura tiek sniegta uzsākot mācības skolā, novērtē, ka Rīgā ir, pēc viņu domām ļoti labas skolas, ir iepriecināti par labvēlīgo attieksmi, skolotāju entuziasmu, individuālo darbu, ētiku (piemēram, nesniedz negatīvo informāciju par skolēnu visas klases priekšā, bet individuāli), kā arī iespējām ātri nokārtot skolai nepieciešamo dokumentāciju.

Dažādu mācību priekšmetu skolotājiem un īpaši klases audzinātājiem jauniebraucēju ienākšana klasē **rada papildus noslodzi**. Lielā mērā **jauniebraucēja un reemigranta mācības un psiholoģiskā labsajūta skolā šobrīd ir atkarīga no katra pedagoga cilvēciskajām īpašībām**: individuālās vēlmes palīdzēt, empātijas, ieinteresētības un noslodzes, līdzīgi kā darbā ar bērniem ar īpašām vajadzībām un invaliditāti. Skolotājam/-iem vai klases audzinātājam ir jāuzņemas mentora loma, īpaši gadījumos, kad ar bērnu nevar sarunāties ne angļu, ne krievu valodā. Šāds atbalsts jauniebraucējam ir nepieciešams vismaz pirmā pusgada laikā, un tas bieži saistīts gan ar sadzīviskiem, gan emocionāliem, gan arī tiešiem mācību jautājumiem. Skolas administrācija un skolotāji saredz, ka skolā būtu nepieciešams **skolotāja palīgs, konsultants vai mentors, kas var sniegt profesionālu atbalstu** jauniebraucējiem atbilstoši viņu vajadzībām un koordinēt adaptācijas procesu (palīdzētu noorientēties skolā un mācībās). Skolotāji arī norāda, ka skolā, strauji palielinoties jauniebraucēju skaitam, tas būtu obligāti nepieciešams. Tas ļautu skolotājam kvalitatīvāk strādāt ar pārējiem bērniem klasē, īpaši, ja klasē ir vairāk nekā 25 – 30 bērnu. Arī vecāku sarunās izskan doma, ka skolā būtu nepieciešams cilvēks, kas profesionālā veidā varētu sniegt atbalstu un reaģēt uz situācijām, ar kurām bērns skolā netiek galā. Mazākās skolās un privātskolās, kur klasē ir mazāks skaits skolēnu, uz jauniebraucēju un reemigrantu vajadzībām iespējams reaģēt elastīgāk.

Skolotāji norāda arī uz jauniebraucēju **skolēnu pārslodzes problēmu**, īpaši tiem, kas mācās vecākajās klasēs (vairāk mācību priekšmetu, atšķirīgu skolotāju prasību, pastāvīgo darbu, nepieciešamas plašas latviešu valodas zināšanas) un kas ir ļoti uzcītīgi skolēni. Skolēni kļūst depresīvi, vēlas atgriezties un turpināt mācības savā iepriekšējā dzīvesvietā vai nevēlas vairs turpināt mācības skolā, sāk slimot un pat nonākt slimnīcā. Atbalsts viņiem gan no vecāku, gan skolas puses ir ļoti būtisks. Lai arī sarunā ar vecākiem izskan, ka no administrācijas puses bērns tiek labprāt uzņemts skolā, reizēm tas notiek līdz galam nenovērtējot un nepārrunājot ar vecākiem iespējamās grūtības un riskus (t.sk. latviešu valodas neesamību), ar grūtībām mācībās bērns sāks saskarties nonākot klasē pie konkrēta skolotāja, kurš tad ir/nav atbalsts bērnam.

Pārsvarā jauniebraucējiem nav grūtību iedzīvoties klasēs, skolas kolektīvā. Ir gadījumi, kuros iebraucēju bērni ir īpaši noslēgti vai tieši pretēji, agresīvi, pārāk komunikabli, kas apgrūtina viņu iedzīvošanos klasē. Tomēr, kā atzīst skolotāji, to nosaka bērnu individuālās iezīmes, nevis viņa kā jauniebraucēja vai reemigranta statuss. Pārsvarā klasesbiedri ir atbalstoši, ieinteresēti, labprāt draudzējas, palīdz, ja nepieciešams. Daži vecāki norāda, ka bērni skolās ir labvēlīgi un draudzīgi, jauniebraucēji ieguvuši draugus skolā un ārpusskolas nodarbībās un treniņos, tomēr gan klases, gan bērni ir dažādi, kas atkarīgs arī vecumposma un citiem faktoriem. Ne aptaujātie skolotāji ne vecāki nav saskārušies ar konfliktsituācijām, kuru pamatā būtu iebraucēju - bērnu iekļaušanās grūtības klasē.

Skolām un skolotājiem **trūkst aktuālās informācijas, rekomendāciju, konsultāciju un pozitīvās prakse piemēru jauniebraucēju un reemigrantu veiksmīgai iekļaušanai skolā.** Skolotāji norāda, ka šo jautājumu varētu risināt viena koordinējoša atbalsta iestāde un/vai vieta, kur būtu apkopoti materiāli, pieredze, konsultācijas par darbu ar jauniebraucējiem skolā. Šobrīd katra skola cenšas saviem spēkiem un atbilstoši pieejamajiem resursiem darboties ar jauniebraucējiem un reemigrantiem.

Vairākās skolās vērojama **nepietiekama** administrācijas, skolotāju, personāla **savstarpējā sadarbība un informācijas apmaiņa kolēģu starpā, sadarbība ar vecākiem un virzība uz vienotu mērķi.** Līdz skolotājiem, kas stundās strādā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem ne vienmēr ir nonākusi informācija par skolēna statusu, iemesliem, plāniem (vai viņš mācīsies ilgstoši vai epizodiski), no skolotāja tiek prasīts un pārbaudīts gala rezultāts (piemēram, lai bērns būtu nokārtojis ieskaiti latviešu valodā), bet netiek vadīts process. Nereti skolā ir priekšstats, ka papildu darbs ar jauniebraucēju bērniem gulstas uz latviešu valodas vai angļu valodas skolotāja pleciem. Skolās ar krievu mācību valodu ar jauniebraucējiem papildus strādā pārsvarā latviešu valodas skolotāji. Rodas priekšstats, ka skola ne vienmēr ir iedziļinājusies un meklējusi ceļus, kas piemērojami darbam ar jauniebraucējiem vai reemigrantiem, uzskatot, ka ar to tiks galā vecāki, latviešu/angļu valodas skolotājs, sociālais pedagogs.

Jauniebraucēji un reemigranti bērni skolās, kā ikviens bērns ar mācību grūtībām vai īpašām vajadzībām, skolā „izgaismo” problēmas saistībā ar sadarbību, kopīgu vērtību, mērķu (ko skolas vīzija ir definējusi, bet kas dzīvē nedarbojas) un prasību trūkumu, kā arī atbildību sadalījumu. Jauniebraucējiem un reemigrantiem bērniem nepieciešama individuāla pieeja un ieinteresētība, kas attiecas uz ikvienu izglītojamo ikvienā skolā. Darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem tāpat ļoti svarīga ir vecāku iesaiste un loma, kas ne vienmēr ir ieinteresēti un izprot nepieciešamību sadarbībai.

Daudzi skolotāji saka, ka viņu darbu ar jauniebraucējiem atvieglotu **vienota sistēma, ieteikumi, vai regulas,** šobrīd skolas un skolotāji cenšas tikt galā, kā var, bet bez atbalsta un pārliecības – tā ir pareizi/nepareizi. Skolotāji intervijās norāda, ka viņu darbu ar jauniebraucējiem atvieglotu **pārskats par materiāliem, mācību materiāli** un mācību iespējas un **vadlīnijas** darbam ar jauniebraucējiem un reemigrantiem. Visvairāk nepieciešami mācību līdzekļi latviešu valodas apguvei dažādos vecumposmos un mācību līdzekļi bērniem par Latviju (iedzīvotājiem, valsts darbību, ekonomiku, vēsturi, kultūru, sadzīvi utml.).

Skolotāji intervijās aktualizē jautājumu par viņu pašu **informētību par valsti un izglītības sistēmu valstī, kurā bērns iepriekš mācījies,** tās salīdzinājumu ar Latvijas izglītības sistēmu. Iespējams to varētu sniegt citu Latvijas/Rīgas skolu pieredze ar darbā ar bērniem no attiecīgās valsts vai reģiona. Tiek aktualizēti arī jautājumi par dažādiem atšķirīgiem starpkultūru aspektiem (kultūras, reliģijas uc. informācija), kurus ir vērtīgi zināt, strādājot ar jauniebraucējiem un reemigrantiem. Lai šo informāciju iegūtu patstāvīgi, nepieciešams daudz laika, labas interneta lietošanas prasmes, iedziļināšanās, kam skolotājam laika neatliek.

Skolas risina jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanās grūtības individuāli, novērtējot un sniedzot atbalstu, kur tas visvairāk nepieciešams, piemēram papildu latviešu valodas nodarbības un nodarbības citos mācību priekšmetos, kuros skolēns netiek līdz (piem. sociālajās zinībās, mūzikā, dabaszinībās, latviešu valodā). Nereti reemigrantu bērni nav mācījušies tik lielās klasēs un tik akadēmiskā veidā. Vecāki vairāk pieraduši pie mācību ekskursijām, iešanu dabā, pilsētā, prasmju, ne tik daudz zināšanu apguvi skolas ikdienā.

Izglītības attīstības centra (IAC) integrācijas projektu un tālākizglītības kursu pieredze rāda, uzsākot darbu 2009.gadā, ka **pieprasījums pēc mācībām un materiāliem starpkultūru izglītības un iebraucēju integrācijas jomā mācību iestādēm Latvijā bija pavisam neliels**. Kā parasti aktīvākā un progresīvākā skolotāju daļa bija gatava apgūt jauno un aktuālo, vairāk ieinteresēti bija skolotāji Latgales (piem., Daugavpils, Krāslavas u.c.) skolās, Vidzemes pierobežas skolās (Balvu, Gulbenes u.c.) un Liepājā. Rīgas skolotājiem IAC starpkultūru izglītības tēmas, spupervīziju un problēmrisināšanas nodarbības tika piedāvātas 2012.gada rudenī, kad skolotāju interese bija, bet projekta rāmji noteica iespējas iekļaut 50 Rīgas skolotājus. IAC integrācijas projektu (īstenoti no 2009.-2013.gadam) Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo fonda ietvaros izcēla grūtībām, ar kurām saskārās jauniebraucēju vecāki: viņiem ir grūti pieejama informācija par skolām un kā arī nezina, kur griezties pēc konsultācijām par izglītības iespējām, viņi lūdz atbalstu vai konsultācijas skolu izvēlē, nepārzina tiesības attiecībā uz izglītības iegūšanu, nesaprot un nevar izlasīt likumus un normatīvos aktus, viņiem ir daudz jautājumu par izglītības tēmu. No 2013. gada Nacionālā integrācijas centra mājas lapā norādīta iespēja saņemt konsultācijas izglītības jautājumos¹⁰.

Labās prakses piemēri Rīgas skolās jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanai

Veicot sarunas ar Rīgas skolu administratoriem, skolotājiem un vecākiem, secināms, ka skolās ir ļoti labi piemēri, kā veiksmīgi risināt jauniebraucēju jautājumu (situācijas izpētē: fokusgrupu intervijās un diskusijās iesaistīto Rīgas skolu saraksts pielikumā nr.2):

- Papildu finansējuma piesaiste darba skolotāju u.c. personāla darba apmaksai, kas nāk no skolas atbalsta fonda, vecāku finansējuma, vai skola izmanto Rīgas domes latviešu valodas papildu stundu apmaksu. Vecāki atzīst, ka viņiem ir svarīga šī jautājuma skaidra definēšana.
- Skola īsteno individuālo darba pieeju, darbojas ar individuālajām programmām un plāniem, darbs ar jauniebraucējiem ir deleģēts vienam no direktora vietniekiem skolā, kurš aktīvi darbojas šajā jomā. Vai arī skolas deleģē skolotāju, piemēram, klases audzinātāju, pastiprinātai/ciešai sadarbībai, kas strādā ar ģimeni pirmā gada laikā, īpaši ja tie ir bērni no kādām „eksotiskām” valstīm.
- Skola cenšas aktīvi strādāt ar vecākiem, arī jauniebraucēju vecākiem, uzklasa un īsteno viņu iniciatīvas un vajadzības, pieprasījumu izglītošanā, piemēram, iekļauj un paplašina mācīšanās iespējas ārpus skolas telpām, mācību ekskursijām, papildus mācību līdzekļiem utml.
- Skola paredz adaptācijas periodu bērniem – iebraucējiem, kurā noteiktu laiku (2 nedēļas- 2 mēneši) ar bērnu skolotāji strādā individuāli, tikai pēc tam bērns nonāk klasē.
- Skola organizē ārpusklases pasākumus bērniem, tajos vērš uzmanību daudzveidīgiem starpkultūru un globālajiem jautājumiem. Līdz ar to bērni iemācās nebrīnīties par dažādību un atšķirībām uzskatos, tradīcijās, kultūrā, arī izskatā u.c. ziņā ikdienas darbā klasē.
- Skola piesaista logopēdu reemigrējošo bērnu mācību sasniegumu uzlabošanai, piemēram, – lasīšanā, teksta /uzdevuma nosacījumu izpratnē, vārdu krājuma palielināšanā utml.
- Skola palīdz vecākiem atrast iespējas integrācijai latviskā vidē: pulciņi, nometnes, ekskursijas utml.

¹⁰ <http://www.integration.lv/lv/kontakti>

SECINĀJUMI PAR JAUNIEBRAUCĒJU UN REEMIGRANTU BĒRNU IEKĻAUSĀNOS RĪGAS SKOLĀS

- Pēdējo gadu laikā jauniebraucēju un reemigrantu bērnu skaits Rīgas skolās ir pieaudzis. Tas saistīts ar iebrucēju skaita palielināšanos valstī kopumā. Vairums Rīgas skolu saskaras vai ir saskārušies ar iebrucējiem un reemigrantiem, savukārt ir skolas, kas ar šo jautājumu nesaskaras vispār vai jauniebraucēji tajās ir individuāli gadījumi.
- Jauniebraucēju skaits skolās ir mainīgs (skolēni uzsāk mācības un aiziet no skolas viena mācību gada ietvaros), dati par ārzemju skolēnu skaitu Rīgas skolās nav pilnīgi.
- Vairums jauniebraucēju bērni Rīgā nonāk skolās ar krievu mācību valodu, tas saistāms ar migrācijas datiem un iebrucēju pārsvaru no Krievijas.
- Skolas individuāli un pēc savas izpratnes risina jauniebraucēju un reemigrantu jautājumus, šim darbam nav kopīgu vadlīniju, kā arī pietrūkst labās prakses piemēru popularizēšanas, kaut arī ar jauniebraucējiem un reemigrantiem saskaras vairums Rīgas skolu. Vairākām Rīgas skolām ir pieredze darbā ar jauniebraucēju/ reemigrējošiem bērniem, ko būtu vērts apkopot un izplatīt citām skolām, lai „neizgudrotu velosipēdu no jauna”.
- Skolās darbu ar jauniebraucējiem apgrūtina: bērnu ierašanās skolā mācību gada vidū, ģimenes uzturēšanās ilguma nepārzināšana, jauniebraucēju skolēnu skaits klasē, ja tas pārsniedz 2-3 skolēnus, atšķirīgā mācību pieredze savas iepriekšējās mītnes zemes skolā, vecāku nepietiekama sadarbība ar skolu.
- Skolas administrācijai ir būtiska loma sadarbībā ar vecākiem un skolas skolotājiem, uzņemot jauniebraucējus un reemigrantus skolā. Uzņemot jauniebraucēju un reemigrantu bērnus, jānovērtē riski un problēmas, kas skolā bērniem varētu rasties un jāapzinās iespējas sniegt pietiekamu atbalstu, nodrošināt regulāru procesa pārraudzību un adekvātu atbildību sadalījumu.
- Skolās jauniebraucēji un reemigranti pārsvarā tiek uzņemti vecumam atbilstošā klasē, kas, kā norāda skolotāji un vecāki, ir svarīgi gan skolēnam (klasē ir viņa vienaudži), gan vecākiem (cik gadus bērns mācās skolā). Tomēr skola, diagnosticējot bērnu zināšanas, nereti svārstās, kura klase bērnam būtu visatbilstošākā.
- Skolā jāuzlabo savstarpējā sadarbība un informācijas apmaiņa kolēģu starpā (administrācija, skolotājs, skolas atbalsta personāls) skolas līmenī darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem, kā arī sadarbība ar vecākiem.
- Skolām pietrūkst koordinēta atbalsta darbam ar jauniebraucējiem un reemigrantiem: informācijas par iebrucēju izglītību reglamentējošiem dokumentiem, ieteikumu vai vadlīnijas, kas nosaka vienotu pieeju attiecībā pret šādiem bērniem, aktuālo metodisko materiālo un mācību līdzekļu apkopojuma, mācību līdzekļu skolā, tālākizglītības un konsultāciju problēmgadījumos.

- Jauniebraucēju vecāki novērtē vienkāršo pieteikšanās kārtību un dokumentu noformēšanas kārtību Rīgas skolās vai mainot skolas, kā arī saskata to, ka skolas ir ieinteresētas uzņemt bērnus.
- Visvairāk jauniebraucējiem nepieciešams atbalsts latviešu valodas apguvei un atbalsts adaptācijai (psiholoģisks un ar mācībām saistīto jautājumu risināšanai) skolā.
- Skolotājiem nereti trūkst svešvalodu zināšanas (angļu, krievu utml.) sadarbībai ar jauniebraucējiem.
- 2013./2014. mācību gadā 20 Rīgas skolas izmanto finansējumu papildu latviešu valodas stundu atbalstam jauniebraucējiem vai reemigrantiem skolēniem. Šis finansējums tikai daļēji risina un atbalsta skolas grūtības darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem, skolām būtu nepieciešams papildu finansējums gan valodas, gan mācību līdzekļu, gan atbilstošas tākākizglītības (kursu, semināru, supervīziju, konsultāciju) atbalstam, gan papildus darba slodzes apmaksai, piemēram, palīgskolotāja vai mentora, klases audzinātāja slodzes apmaksai, kas dotu papildus motivāciju darboties ar jauniebraucējiem un reemigrantiem.
- Jauniebraucējiem un reemigrantiem nepieciešams papildu atbalsts, lai veiksmīgi iekļautos skolā vismaz pirmo mēnešu vai pusgada laikā, kas orientēts tieši uz viņa vajadzībām.
- Vecākiem un bērniem jauniebraucējiem ir nepietiekama izpratne par Latviju un dzīvi tajā, nepieciešami materiāli un/vai kursi gan pieaugušajiem, gan bērniem, kas to varētu nodrošināt, kā arī kursi, kuros jauniebraucēju bērni varētu apgūt latviešu valodu.
- Vecāki pārsvarā pozitīvi novērtē Rīgas skolu darbu, atdevi darbā ar bērniem, novērtē skolotāju vēlmi iemācīt, sadarboties.
- Vecākiem ir grūtības atrast informācijas un piedāvājumu, kuras mācību iestādes izvēlēties bērnu izglītošanai, ierodoties Latvijā un pirms ierašanās.
- Rīgas skolu skolēni ir ieinteresēti, draudzīgi un labvēlīgi pret jauniebraucēju uzņemšanu klasē, skolā. Konflikti šādās situācijās nav novēroti.

REKOMENDĀCIJAS UN ATBALSTA IESPĒJAS JAUNIEBRAUCĒJU UN REEMIGRANTU BĒRNU IEKĻAUŠANAI RĪGAS SKOLĀS

Valsts un pašvaldību institūcijām:

- Papildināt normatīvos aktus, kas paredz jauniebraucēju un reemigrējošo bērnu iekļaušanos skolā (līdzīgi bērniem par īpašām un speciālām vajadzībām)
 - iekļaut šo skolēnu grupu skolu atbalsta komandas mērķa grupas sastāvā;
 - paredzēt atvieglojumus valsts pārbaudes darbu un gala pārbaudījumu (eksāmenu/ieskaišu) kārtošānā (līdzīgi kā izglītojamiem ar speciālām vajadzībām vai pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinums par speciālām vajadzībām¹¹).
- Izveidot ieteikumus/ vadlīnijas mācību darba organizēšanai ar jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanai skolā.
- Izstrādāt paraugtestus jauniebraucēju un reemigrantu zināšanu diagnostikai iekļaušanai atbilstošā klasē.
- Pilnveidot mehānismu, kādā izglītības iestādes sniedz statistiku par izglītojamo ārzemnieku skaitu skolā, ko regulē Ministru kabineta noteikumi Nr.594 par valsts statistikas pārskatu veidlapu paraugiem izglītības jomā.¹²
- Vērst uzmanību jauniebraucēju un reemigrējošo bērnu ienākšanai Rīgas skolās - definēt/ izstrādāt vienotu plānu/ stratēģiju to uzņemšanai un ar bērnu integrāciju saistītajiem jautājumiem, ieteikumus mācību darba organizācijai.
- Finansiāli atbalstīt skolotājus papildus darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem. Apmaksāt atbalsta personāla, palīgskolotāja vai mentora darbu skolā, ja skolēnu jauniebraucēju, reemigrantu skaits skolā ir virs 15 bērniem.
- Finansiāli atbalstīt papildu mācību līdzekļu (piemēram, metodisko materiālu un mācību līdzekļu latviešu valodas apguvei, materiālu par Latviju) iegādi darbam ar jauniebraucējiem un reemigrantiem.
- Izveidot un uzturēt aktīvu (papildināt utt.) interneta resursu sadaļu, piemēram, Rīgas izglītības un informatīvi metodiskā centra mājas lapā (www.riimc.lv), kur skolas un skolotāji var iegūt metodiskos materiālus (par valodas mācīšanu, individuālajām programmām u.c.), informatīvos materiālus (par jauniebraucējiem, reemigrantiem, izglītības, normatīvajiem aktiem attiecībā uz šiem skolēniem, tālākizglītības iespējām, pieredzi ar jauniebraucējiem citās skolās, starpkultūru, valodas, integrācijas, izglītības sistēmām citās valstīs u.c. jomās un jautājumos, kas aktuāli skolotājiem darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem¹³.

¹¹ Ministru kabineta noteikumi Nr.1510, Rīgā 2013.gada 17.decembrī par Valsts pārbaudījumu norises kārtību <http://likumi.lv/doc.php?id=263462>

¹² Ministru kabineta noteikumi Nr.594 par valsts statistikas pārskatu veidlapu paraugiem izglītības jomā <http://likumi.lv/doc.php?id=259164>

¹³ Šāda veida portāls skolotājiem, kas strādā ar jauniebraucējiem Čehijā <http://www.inkluzivniskola.cz>

- Nacionālajam integrācijas centram apkopot materiālus par Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo fonda programmu ietvaros izstrādājamiem resursiem, kas būtu noderīgi skolu darbā ar iebraucēju bērniem un vecākiem.
- Organizēt latviešu valodas apguves kuru grupas (neliels dalībnieku skaits) Rīgā jauniešiem – iebraucējiem dažādos vecumposmos (3-5. klase, 6.-8.klase), sniegt informāciju skolām par šādām papildus mācību iespējām Rīgas pilsētā.
- Iekļaut Rīgas izglītības un informatīvi metodiskā centra Metodiskās apvienības konsultatīvās padomes sastāvā metodisko apvienību migrācijas jautājumos.¹⁴
- Apkopot informāciju par skolotājiem/ skolām - mentoriem ar jauniebraucējiem un reemigrantiem, balstoties uz pozitīvo pieredzi, lai sniegtu konsultācijas/ atbalstu, palīdzību praktisku jautājumu risināšanā citām skolām un skolotājiem. Izplatīt šo informāciju skolām un vecākiem, kas uzsāk darbu ar jauniebraucējiem un reemigrantiem.
- Sagatavot apkopojumu par izmantojamajiem mācību līdzekļiem darbā ar jauniebraucēju bērniem latviešu valodas intensīvai apguvei un par Latviju (vēsturi, sabiedrību, valsti, kultūru utt. – ko būtu nepieciešams zināt par Latviju katram bērnam, kas iebrauc Latvijā) atbilstoši bērna vecumam. Veicināt trūkstošo materiālu izstrādi.
- Paredzēt un plānot tālākizglītības kursus, programmas izglītotājiem darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem, kas saistīti ar dažādiem starpkultūru, socioloģijas (migrācijas u.c), izglītību definējošiem, metodiskajiem u.c. jautājumiem šajā jomā.

Skolām un skolotājiem:

- Aktualizēt jauniebraucēju jautājumu skolas mērogā, iepazīties un iepazīstināt kolēģus ar normatīvajiem dokumentiem šajā jomā un parādīt darbības/rīcības mehānismus. Informēt skolotājus un veidot vienotu atbalsta konceptu/ atbalsta sistēmu skolā darbā ar jauniebraucējiem, reemigrantiem. Nodrošināt skolas personāla sadarbību, informācijas apmaiņu un sadarbību ar vecākiem, vienoties par uzturēšanās un mācību mērķiem, uzturēšanās laiku Latvijā, lai novērtētu ieguldīto resursu lietderīgumu.
- Veikt darbu ar skolēniem – jauniebraucējiem un reemigrantiem, izmantojot individuālo pieeju un, ja nepieciešams, izstrādājot individuālo mācību plānu mācību priekšmetos. Delegēt atbildības atbalsta darba veikšanai. Paredzēt psiholoģisko atbalstu skolēnam, vecākiem un skolotājiem, kas sadarbojas ar iebraucējiem. Novērtēt skolotāja papildus darbu.
- Novērtēt skolēna sasniegumus un ar direktora rīkojumu noteikt nepieciešamos atbalsta pasākumus mācību priekšmetos, kas atšķiras Latvijas un izglītojamā iepriekš apgūtajā izglītības programmā vai nosaka papildu pasākumus, kas veicami sekmīgai izglītības turpināšanai Latvijā (piemēram, individuālas konsultācijas latviešu valodā, individuāls mācību plāns noteiktam laikposmam), un termiņus to īstenošanai.¹⁵

¹⁴ Padomes funkcijas paredz konsultēt Centru un Rīgas vispārīgizglītojošo skolu pedagogus mācību metodiskajos jautājumos un izstrādāt ieteikumus darba pilnveidošanai un kārtējo uzdevumu izpildei; veicināt mācību metodiskā darba pilnveidi, attīstību un norisi, http://riimc.lv/lv_konsultativas-padomes,17.html

¹⁵ kā noteikts Ministru kabineta noteikumos Nr.149 par kārtību, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības iestādēs un atskaitīti no tām, un obligātajām prasībām pārcelšanai uz nākamo klasi. Rīgā 2012.gada 28.februārī (prot. Nr.11 12.§)

- Darboties ciešā sadarbībā ar jauniebraucēju un reemigrantu vecākiem, vienoties par uzturēšanās un mācību mērķiem, uzturēšanās laiku Latvijā, lai novērtētu ieguldīto resursu lietderīgumu.
- Definēt kā vienu no administrācijas uzdevumiem darbu ar jauniebraucējiem un reemigrantiem.
- Atjaunot skolotāju kapacitāti un metodiskās prasmes, apmeklējot papildu kursus, vai supervīzijas, konsultācijas par jautājumiem, kas saistīti ar jauniebraucēju un reemigrantu veiksmīgu iekļaušanu skolā/klasē:
 - individuālais mācību plāns, programma, to izstrāde, piemērošana atbilstoši skolēnu zināšanām/ spējām, zināšanu novērtēšana, atspoguļošana dokumentācijā utml;
 - latviešu valodas mācīšana skolēniem dažādās vecuma grupās (līmeņi A, B, C), aktuālie interaktīvie mācību materiāli un grāmatas;
 - starpkultūru jautājumi un tolerance, globālā pasaule, izglītību/izglītības sistēmu citās valstīs;
 - atbalsta komandas loma darba darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem skolā, praktiskās darbības pieredze;
 - iekļaujošās izglītības principi, to aktualizēšana skolā saistībā ne tikai ar speciālajiem bērniem, bet uz laiku arī ar jauniebraucējiem.
- Aktualizēt atbalsta komandas darbu skolā, iekļaut komandas redzes laukā arī jauniebraucējus un reemigrantus un viņu individuālās vajadzības, pastiprināti sākumposmā, kad šie bērni uzsāk mācības skolā (½ gadu līdz 1 gadam). LR IZM Valsts speciālā izglītības centra metodiskajos ieteikumos Atbalsta komandas darbam skolā¹⁶ ir definēti komandas mērķi un uzdevumi, kā arī iespējamās mērķa grupas.
- Plānot un īstenot pieredzes apmaiņu skolu starpā par pieredzi darbā ar jauniebraucējiem un reemigrantiem.
- Organizēt skolā interešu izglītības, rotaļu u.c. pasākumus vai informēt par šādām iespējām citās iestādēs, piemēram, interešu izglītības iestādēs sevišķi sākumskolas vecumā, kuros iebraucēju un citiem bērniem būtu iespēja attīstīt valodas, sadarbības prasmes, izpratni un kas nav mācību process, stundas, kuras bērns jau ir noguris un kas jauniebraucējam sākumā ir ļoti intensīvas.
- Atrast un apkopot informāciju par izglītību dažādās valstīs (no kurām skolā mācās skolēni), kas būtu vērtīga skolotājiem, kas strādā ar bērniem – jauniebraucējiem un reemigrantiem no šīm valstīm. To iespējams īstenot kā vienu no uzdevumiem vecākajās klasēs kādā no mācību priekšmetiem vai projektu nedēļas laikā. Svarīgi, ka šī informācija ir kvalitatīvi sagatavota un izplatīt drukātā un vai e-vidē (piemēram, skolas mājas lapā).

Kur iespējams atrast atbalstu?

- Rīgas Izglītības un informatīvi metodiskais centrs (RIIMC; www.riimc.lv) – kursi un materiāli skolotājiem (piemēram, šobrīd pieejami kursi „Latviešu valodas apguve

¹⁶ http://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_atb_komanda_skola.pdf

mazākumtautību pirmsskolas vecuma bērniem”, „Individuālo izglītības programmu īstenošanas mācību plānu izstrādes metodika”), sadarbības iespējas un konsultācijas (piemēram, mājas lapā pieejama informācija par Rīgas vispārīgizglītojošo skolu metodisko apvienību konsultatīvajām padomēm un to kontaktinformācija), kursi latviešu valodas skolotājiem, kuri māca latviešu valodu mazākumtautību pirmsskolā, iebrāucējiem latviešu valodas apguves kursi¹⁷.

- Latviešu valodas aģentūra (LVA; www.valoda.lv)
 - Metodiskie materiāli, vārdnīcas, kursi un interaktīvie materiāli latviešu valodas apguvei un mācīšanai sadaļā „Māci un mācies”,¹⁸
 - Adaptācijas programmu un materiālu izveide trešo valstu valstspiederīgo bērniem vecumā no 6 - 12 gadiem¹⁹,
 - Mācību programmas un materiālu latviešu valodas apguves veicināšanai izveide un ieviešana trešo valstu valstspiederīgo bērniem vecumā no 13 līdz 18 gadiem,²⁰
 - projekti un interaktīvie materiāli jauniešiem, studentiem,²¹
 - e-grāmatas,²²
 - nometnes iebrāucējiem bērniem un vecākiem.
- Nacionālais integrācijas centrs (NIC; www.integration.lv) - galvenā organizatoriskā un koordinējošā struktūra trešo valstu valstspiederīgo integrācijai Latvijā, pieejami kursi, atbalsts un konsultācijas dažādos jautājumos, pasākumi, latviešu valodas mācības. Sadaļā par izglītību, kas ir latviešu, krievu un angļu valodās pieejama skolu kontaktinformācija.²³
- Latviešu valodas kursi pieaugušajiem Rīgas iedzīvotājiem.²⁴
- Izglītības attīstības centra sagatavotie materiāli skolotājiem starpkultūru izglītībā:
 - Mācību metodiskais materiāls „Starpkultūru saskarsme”²⁵,
 - Atbalsta materiāls skolotājiem „Saskarsme, daudzveidība, tolerance”²⁶
- Sabiedrības integrācijas fonda (SIF; www.sif.lv) projekti valsts un pašvaldību speciālistiem/ darbiniekiem starpkultūru izglītības jomā. Projekta „Starpkultūru komunikācija” (2013.g) materiāli:
 - Infografika par trešo valstu valstspiederīgo integrācijas procesu²⁷
 - Apmācību kursa „Starpkultūru komunikācija” rokasgrāmata²⁸
- Latvijas Cilvēktiesību centra mācību līdzeklis iestāžu darbiniekiem, kas sniedz pakalpojumus trešo valstu valstspiederīgo pilsoņiem „Atšķirīgs klients daudzveidīgā Latvijā” papildināts izdevums²⁹

¹⁷ http://www.riimc.lv/lv_projekts-es-runaju-latviski,464.html

¹⁸ <http://maciunmacies.valoda.lv/>

¹⁹ <http://maciunmacies.valoda.lv/metodiskie-materiali/diasporai-un-imigrantiem>

²⁰ <http://maciunmacies.valoda.lv/metodiskie-materiali/diasporai-un-imigrantiem>

²¹ www.sazinastilts.lv

²² http://valoda.lv/Izglitiba/Egramatas/1159/mid_725

²³ <http://www.integration.lv/lv/izglitiba>

²⁴ <http://www.iksd.riga.lv/public/58606.html>

²⁵ <http://www.iac.edu.lv/pieredzes-izplatisana/izdevumi/macibu-metodiskais-materials-starpkulturu-saskarsme/>

²⁶ <http://www.iac.edu.lv/pieredzes-izplatisana/izdevumi/atbalsta-materials-skolotajiem-saskarsme-daudzveidiba-un-tolerance/>

²⁷ http://www.sif.lv/images/files/SIF/starpkulturu_kom/2013/infografika/imigranti_gala.pdf

²⁸ http://www.sif.lv/images/files/SIF/starpkulturu_kom/2013/STARPKULTURU_KOMUNIKACIJA_lv.pdf

- Portāls iebraucējiem www.dzivotlatvija.lv - dažāda veida informācija trešo valstu valstspiederīgajiem latviešu, krievu un angļu valodā.
- Biedrības „Risinājumu darbnīca” elektronisks materiāls ārvalstu studentiem Latvijā „Kompass dzīvei Latvijā”³⁰

Papildus dati, komentāri par situācijas izpētes rezultātiem iegūstami, sazinoties ar Izglītības attīstības centru³¹, e-pasts linda.ugaine@latnet.lv.

²⁹ <http://cilvektiesibas.org.lv/lv/publications/atiskirigs-klients-daudzveidiga-latvija-papildinats/>

³⁰ <http://www.workshofofsolutions.com/index.php/lv/izstrdtie-materili>

³¹ www.iac.edu.lv

Pielikums nr.1 Elektroniskā anketa Rīgas skolām „Jauniebraucēju bērni Rīgas skolās”

Labdien!

Šī anketa izveidota Rīgas Domes IKSD starptautiska EK projekta ietvaros, lai noskaidrotu situāciju Rīgas skolās un izveidotu ieteikumus saistībā ar jauniebraucēju bērniem un bērniem, kas atgriezušies Rīgas skolās pēc vairāku gadu mācībām citās valstīs. Lūdzam atbildēt uz 5 anketas jautājumiem, tas jums prasīs aptuveni 3 minūtes laika. Paldies par iesaistīšanos!

1. Vai jūsu skolā mācās/ir mācījušies bērni, kas ieradušies Latvijā no citām valstīm vai atgriezušies skolā pēc mācībām citās valstīs? (vairākas atbildes iespējamas)

- jā, mācās šobrīd
- jā, ir mācījušies iepriekš
- nē (pāriet uz jautājumu Nr: 4)
- cita atbilde vai komentārs _____

2. Kādus atbalsta pasākumus jūsu skola sniedz jauniebraucēju bērniem vai bērniem, kas atgriezušies skolā pēc mācībām citās valstīs: (vairākas atbildes iespējamas) (atbilde uz jautājumu nav obligāta)

- papildus stundas/konsultācijas vienā mācību priekšmetā
- papildus stundas/konsultācijas vairākos mācību priekšmetos
- cieša sadarbība ar vecākiem
- pārrunas ar skolotāju kolektīvu par bērna vajadzībām
- pasākumi klases kolektīvam (iepazīstināšana, saliedēšana u.c.)
- citi pasākumi _____

3. Kas jūsu skolā ir iesaistīti atbalsta pasākumu sniegšanā jauniebraucēju bērniem vai bērniem, kas atgriezušies skolā pēc mācībām citās valstīs?

4. Vai jūsu skola labprāt uzņemt jauniebraucēju bērnus vai bērnus, kas atgriezušies skolā pēc mācībām citās valstīs?

- jā
- nē
- grūti atbildēt
- cita atbilde _____

5. Kāda palīdzība skolai un/vai skolotājiem ir/ būtu vajadzīga, ja skolā būtu jauniebraucēju bērni vai bērni, kas atgriezušies pēc mācībām citās valstīs?

Pielikums nr.2 Situācijas izpētē – intervijās un fokusgrupu diskusijās iesaistīto dalībsskolu saraksts:

- Āgenskalna sākumskola
- Privātā vidusskola „Laisma”
- Rīgas 10.vidusskola
- Rīgas 15.vidusskola
- Rīgas 53.vidusskola
- Rīgas 95.vidusskola
- Rīgas Kultūru vidusskola
- Rīgas Zolitūdes ģimnāzija